

JAMIYATNING MOHIYATI VA O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI

Shahrisabz davlat pedagogika instituti

Ijtimoiy fanlar kafedrası o'qituvchisi

Abrorxon Ochilov Qiyom o'g'li

Shahrisabz davlat pedagogika instituti

Hazratova Sinora Qurbonali qizi

Psixologiya 1-kurs talabasi

Annotatsiya: Insoniyat tarixining barcha bosqichlarida jamiyat har doim ilmiy va falsafiy tafakkurning asosiy tadqiqot obyekti bo'lib kelgan. Falsafa nuqtai nazaridan jamiyat – bu insonlarning birgalikda yashashi va o'zaro ta'sirini ta'minlovchi murakkab ijtimoiy tizimdir. U muayyan tarixiy, madaniy, iqtisodiy va siyosiy sharoitda shakllanadi va rivojlanadi. Ushbu maqolada jamiyatning mohiyati va unga xos asosiy falsafiy xususiyatlar yoritiladi.

Kalit so'zlar: Jamiyat, ongli harakat, falsafiy xususiyatlar, jamiyatning mohiyati, inson omili, tarixiy rivojlanish, axloqiy me'yorlar

Abstract: Throughout all stages of human history, society has always been a central subject of scientific and especially philosophical inquiry. From a philosophical perspective, society is a complex social system that ensures the coexistence and interaction of individuals. It is formed and developed within specific historical, cultural, economic, and political contexts. This article explores the essence of society, the factors influencing its formation, and its main philosophical characteristics.

Keywords: Society, conscious action, philosophical characteristics, essence of society, human factor, historical development, moral norms.

Абстрактный: На всех этапах истории человечества общество неизменно являлось основным объектом научного и философского осмысления. С философской точки зрения, общество — это сложная социальная система, обеспечивающая совместное проживание и взаимодействие людей. Оно формируется и развивается в определённых исторических, культурных,

экономических и политических условиях. В данной статье раскрывается сущность общества и его основные философские характеристики.

Ключевые слова: Общество, сознательная деятельность, философские особенности, сущность общества, человеческий фактор, историческое развитие, нравственные нормы.

Kirish.

Jamiyat – bu odamlar o‘rtasidagi o‘zaro aloqalar, munosabatlar, qadriyatlar va me’yorlar tizimi asosida shakllangan tarixiy-huquqiy tuzilmadir. Falsafada jamiyat inson faoliyatining mahsuli va mavjudlik shakli sifatida qaraladi. Inson tabiatdan farqli o‘laroq, ongli mavjudot bo‘lib, u o‘z atrof-muhitini o‘zgartirishga qodirdir. Jamiyat esa shu o‘zgarishlar, ongli harakat va ijtimoiy mehnat mahsulidir.

- Inson omilining ustuvorligi: Jamiyatning asosiy harakatlantiruvchi kuchi – bu insonning o‘zi.

- Ijtimoiy munosabatlarning mavjudligi: Jamiyat a’zolari o‘rtasida siyosiy, iqtisodiy, madaniy va axloqiy aloqalar bo‘ladi.

- Tarixiy rivojlanish: Har bir jamiyat o‘ziga xos tarixiy bosqichlarni bosib o‘tadi.

- Mehnat va taqsimot: Jamiyatda mehnat taqsimoti mavjud bo‘lib, bu ijtimoiy struktura va kasb-hunar tizimlarini shakllantiradi.

- Madaniyat va axloqiy me’yorlar: Har bir jamiyat o‘z madaniy qadriyatlariga ega bo‘lib, ular ijtimoiy tartibni saqlashda muhim o‘rin tutadi.

- Dinamik va o‘zgaruvchan tizim: Jamiyat doimo rivojlanib, yangilanib boradi.

Turli falsafiy yo‘nalishlar jamiyat mohiyatini har xil izohlaydi. Masalan, marksizm jamiyatni ishlab chiqarish usuli asosida tushuntiradi, ekzistensializm esa individual inson taqdiri va erkinligini markazga qo‘yadi. Modernizm va postmodernizm esa jamiyatni tafakkur, mad **Jamiyat** so'zi arabcha "jami'a" (جماعة) so'zidan kelib chiqqan bo'lib, bu "yig'ilish", "to'plam" yoki "birlashish" degan ma'nolarni anglatadi.

Asosiy qism.

Jamiyatning mohiyati: Platon jamiyatni ideal davlat va uning qatlamlariga bo'lish asosida tushuntiradi. Uning fikricha, jamiyatda har bir individ o'z vazifasini bajarishi va har bir qatlam bir-biri bilan hamkorlikda ishlashi kerak. Ideal jamiyatda adolat hukm suradi, chunki har bir shaxs o'ziga mos bo'lgan vazifani bajaradi.

Jamiyat va inson: Aristotel uchun jamiyat — bu insonlarning o'zaro aloqalari va birgalikda yashash uchun zarur bo'lgan ijtimoiy birlik. Jamiyatda tinchlik va barqarorlikni ta'minlash uchun insonlar o'zaro hamkorlik qilishlari kerak. Uning fikricha, jamiyatda har bir individning o'zni muhim, chunki bu birlikning to'liq ishlashini ta'minlaydi.

Jamiyatning mohiyati: Hobbesning fikricha, jamiyat odamlar o'rtasidagi xavfsizlikni ta'minlash uchun kerak bo'lgan tuzilma sifatida qaraladi. U "tabiat holati"ni tartibsizlik va o'zaro urush sifatida tasvirlaydi, shuning uchun kuchli davlat va hukumat jamiyatni barqarorlashtirish uchun zarurdir.

Jamiyat va huquq: Locke uchun jamiyatning asosiy maqsadi - shaxsiy erkinlikni va mulk huquqlarini himoya qilishdir. U ijtimoiy shartnoma asosida davlatni tashkil etishni va hukumatning faoliyatini faqatgina insonlarning huquqlarini himoya qilishga qaratishni taklif qiladi.

Jamiyatning mohiyati: Marx jamiyatni iqtisodiy sinfiy tuzilmalar orqali tahlil qiladi. U jamiyatdagi adolatsizliklarni iqtisodiy va sinfiy munosabatlar orqali tushuntiradi va inqilobiy o'zgarishlarni talab qiladi. Marxning fikricha, jamiyatda sinfiy kurashlar asosiy harakatlantiruvchi kuchda

Jamiyat va axloq: Durkheim jamiyatning barqarorligi va rivojlanishini ijtimoiy axloqiy qadriyatlar va normalar orqali tushuntiradi. U jamiyatda normalar va an'analarning muvozanatini saqlash, ijtimoiy integratsiyani kuchaytirish orqali barqarorlikni ta'minlash kerakligini ta'kidlaydi.

Jamiyat va hokimiyat: Foucault jamiyatni hokimiyat va nazorat orqali shakllangan tizim sifatida ko'radi. U jamiyatda hokimiyatning turli shakllari (masalan, institutsional va ijtimoiy nazorat) doimiy ravishda amalga oshiriladi deb hisoblaydi. Foucault jamiyatdagi insonlar qanday qilib ijtimoiy nazoratga duchor bo'lishlarini

tahlil qiladi. Jamiyat so'zi turli xil kontekstlarda quyidagi ma'nolarga ega bo'lishi mumkin:

Ijtimoiy guruh: Jamiyat, bir-biri bilan o'zaro aloqada bo'lgan, umumiy manfaatlariga ega, bir-birini qo'llab-quvvatlovchi va maqsadlariga intiluvchi odamlar to'plami sifatida tushuniladi.

Ijtimoiy tizim: Jamiyat — bu ijtimoiy tuzilmalar, madaniyat, qonunlar, axloqiy qadriyatlar, siyosiy va iqtisodiy munosabatlar tizimi bo'lib, u o'zining o'ziga xos tizimlarini yaratadi.

Madaniy muhit: Jamiyatning ma'nosi, ba'zan, madaniyat va axloqiy qadriyatlar tizimi sifatida ham ishlatiladi, chunki jamiyatda yashovchilar o'z madaniyatiga mos ravishda o'z faoliyatlarini olib boradilar.

Shaxslar orasidagi o'zaro aloqalar: Jamiyat, shuningdek, odamlar o'rtasidagi o'zaro aloqalar, munosabatlar va aloqalar tizimi sifatida tushuniladi. Bu aloqalar orqali shaxslar o'zaro yordam, o'rganish, o'zaro hurmat va hamkorlik qilishadi.

Ijtimoiy tuzilma: Bu ma'no jamiyatni tashkil etuvchi ijtimoiy institutlar, oilalar, tashkilotlar va guruhlar orasidagi tizimli munosabatlar sifatida ko'riladi.

Jamiyat — bu odamlarning o'zaro aloqadorlikda bo'lib, muayyan ijtimoiy munosabatlar asosida yashaydigan tizimli va dinamik ijtimoiy tuzilma hisoblanadi. U faqatgina shaxslarning yig'indisi emas, balki maqsad, qadriyat, madaniyat va tashkilotlangan munosabatlarga ega bo'lgan murakkab ijtimoiy tizimdir.

Ijtimoiy mavjudotlarning tizimi: Insonlar o'z ehtiyojlarini faqat jamiyat orqali qondira oladilar.

Tarixiy rivojlanish mahsuli: Jamiyat doimiy harakat va o'zgarishda bo'ladi.

Mehnat va taqsimotga asoslangan: Mehnat jamiyatni birlashtiruvchi asosiy omillardan biridir.

Axloqiy, madaniy va huquqiy tartibotga ega: Jamiyatda yashash uchun muayyan qoidalar mavjud.

Xulosa: Jamiyat – bu insoniyat mavjudligining ajralmas shakli bo'lib, u doimiy harakat va taraqqiyotda bo'ladi. Falsafa jamiyatga chuqur tahliliy yondashib, uning mohiyati, strukturasi va qonuniyatlarini anglashga yordam beradi. Jamiyatni anglash

orqali biz inson, madaniyat, axloq va taraqqiyot haqida kengroq tasavvurga ega bo'lamiz.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

- 1. "Falsafa tarixi" - Sharofiddin Nizomiddinov** Nashr qilingan joy: Toshkent, O'zbekiston Yil: 2015 Tavsif: Falsafaning rivojlanish tarixini o'rganishga bag'ishlangan asar. Unda qadimiy falsafadan tortib zamonaviy falsafaga qadar bo'lgan jarayonlar tahlil qilingan.
- 2. "Falsafaning asosiy yo'nalishlari" - Xamdamiy M.** Nashr qilingan joy: Toshkent, O'zbekiston Yil: 2009 Tavsif: Falsafaning asosiy yo'nalishlari, uning usullari va metodologiyalari haqida ma'lumot beradigan ilmiy adabiyot.
- 3. "Falsafa va dunyoqarash" - Qodirov T.** Nashr qilingan joy: Toshkent, O'zbekiston Yil: 2003 Tavsif: Falsafa va dunyoqarashning asosiy tushunchalarini o'rganadigan asar. Bu kitobda falsafaning hayotdagi o'rni va uning shaxsiy dunyoqarashga ta'siri tahlil qilinadi.
- 4. "Falsafa va axloq" - To'xtasinov M.** Nashr qilingan joy: Toshkent, O'zbekiston Yil: 2011 Tavsif: Falsafaning axloqiy jihatlarini o'rganish. Bu kitobda falsafaning axloq va etika bilan bog'liqligi, shuningdek, axloqiy qadriyatlar va prinsiplar tahlil etiladi.
- 5. "Falsafiy ta'limotlar tarixi" - Mirmuxamedov Sh.** Nashr qilingan joy: Toshkent, O'zbekiston Yil: 2012 Tavsif: Falsafiy ta'limotlar tarixiga oid batafsil ma'lumot beradi. Kitobda antik davr falsafasidan tortib zamonaviy falsafiy ta'limotlarga tahlil etilgan.
- 6. "O'zbekiston falsafasi" - Mirzayev A.** Nashr qilingan joy: Toshkent, O'zbekiston Yil: 2018 Tavsif: O'zbekistonning falsafiy merosi va uning rivojlanishi haqida asar. Kitobda o'zbek falsafiy fikrining shakllanishi va taraqqiyoti yoritilgan.
- 7. "Ijtimoiy falsafa" - Usmonov A.** Nashr qilingan joy: Toshkent, O'zbekiston Yil: 2010 Tavsif: Ijtimoiy falsafa va uning jamiyatdagi o'rni haqida ilmiy tahlil. Jamiyat va falsafaning bir-biriga ta'siri ko'rsatilgan